

การสูบบุหรี่ของพระภิกษุสงฆ์ในประเทศไทย
(Smoking Prevalence among Monks in Thailand)

ได้รับทุนสนับสนุน

จาก

มูลนิธิโรคภัยไข้เจ็บ

และ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส)

(มิถุนายน ๒๕๕๗)

คณะผู้วิจัย

1. รองศาสตราจารย์ เนาวรัตน์ เจริญค้า	คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
2. รองศาสตราจารย์ นิภาพรรณ กังสกุลนิติ	คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
3. รองศาสตราจารย์ ธีรชาติ เก่งการพานิช	คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
4. รองศาสตราจารย์ วิไล กุศลวิศิษฎ์กุล	คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
5. รองศาสตราจารย์ ธีรฐาพร พิชัยณรงค์	คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
6. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พัชรพร เกิดมงคล	คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
7. รองศาสตราจารย์ พิมพ์พรรณ ศิลป์สุวรรณ	คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
9. ดร. สตีเฟน ฮาแมนน์	คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

สรุปย่อผลการวิจัย เรื่อง “การสูบบุหรี่ของพระภิกษุสงฆ์ในประเทศไทย”

ศาสนาพุทธมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อชีวิตคนไทยโดยส่วนมาก ทั้งนี้เนื่องจาก ร้อยละ 90 ของคนไทยนับถือศาสนาพุทธ ในอดีตที่ผ่านมา การสูบบุหรี่ของพระสงฆ์ทั่วประเทศยังได้รับความสนใจน้อยมาก เมื่อปี 2536 ได้มีการศึกษาในพระภิกษุสงฆ์จำนวน 678 รูปจากวัด 48 แห่งในภาคกลาง พบว่าพระภิกษุสงฆ์ที่สูบบุหรี่มีร้อยละ 55 ซึ่งตัวเลขอัตราความชุกของการสูบบุหรี่ในพระภิกษุสงฆ์นี้ชี้ให้เห็นว่ายังเป็นอัตราที่ค่อนข้างสูง แต่การศึกษาในปี 2536 นั้น จำกัดอยู่เพียงแค่ภูมิภาคเดียวของประเทศไทยเท่านั้น นอกจากนี้แล้ว จากรายงานของสำนักงานสถิติแห่งชาติพบว่า ในปี 2544 อัตราความชุกของการสูบบุหรี่ในชายไทยลดลงเหลือเพียงร้อยละ 39.3 สืบเนื่องมาจากข้อมูลจากการศึกษาในปี 2536 ยังมีได้เป็นตัวแทนที่แท้จริงของพระภิกษุสงฆ์ทั่วประเทศ และ มีการลดลงของความชุกในการสูบบุหรี่ของชายไทยซึ่งย่อมนวมถึงพระภิกษุสงฆ์ด้วย ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาสำรวจให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นเพื่อให้ทราบถึงความชุกของการสูบบุหรี่ในหมู่พระภิกษุสงฆ์ซึ่งน่าจะมีการลดลงด้วย

หน่วยงานที่ดูแลด้านสุขภาพอนามัยของพระภิกษุสงฆ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงพยาบาลสงฆ์ในกรุงเทพมหานครนั้น ตระหนักดีว่าโรคที่เกี่ยวข้องกับการสูบบุหรี่เป็นสาเหตุหลักของการอาพาธและมรณภาพของพระภิกษุสงฆ์ แม้ว่าองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนได้จัดให้มีโครงการวัดปลอดบุหรี่ และโครงการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง แต่อย่างไรก็ตามโครงการเหล่านี้ก็ไม่ได้มีข้อมูลเบื้องต้นของความชุกในการสูบบุหรี่ของพระภิกษุสงฆ์

โดยการสนับสนุนจากมูลนิธิรีออคกีเฟลเลอร์ และ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส) จึงได้มีการศึกษาสำรวจความชุกของการสูบบุหรี่ในพระภิกษุสงฆ์ครั้งนี้ขึ้น ในครั้งนี้วิจัยได้นำข้อมูลสถิติ และการแบ่งส่วนการปกครองของสงฆ์จากมหาเถรสมาคม และกรมการศาสนา มากำหนดการสุ่มตัวอย่างให้เป็นระบบตามโครงสร้างของแต่ละภูมิภาค เพื่อให้ได้จำนวนตัวอย่างที่เพียงพอ และเป็นตัวแทนของกลุ่มประชากรพระภิกษุสงฆ์และสามเณร โดยได้สำรวจพระภิกษุสงฆ์สามเณรจำนวน 6,213 รูปถึงสถานการณณ์และพฤติกรรมการสูบบุหรี่ เป้าหมายของการศึกษาเพื่อหาความชุกของการสูบบุหรี่ในพระภิกษุสงฆ์และทราบถึงลักษณะแบบแผนการสูบบุหรี่ของพระภิกษุสงฆ์รวมทั้งความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติของพระภิกษุสงฆ์ต่อการสูบบุหรี่ คณะผู้วิจัยได้ทำการสำรวจเก็บข้อมูลในช่วงเดือนมิถุนายน – ตุลาคม 2546 โดยส่วนใหญ่เป็นช่วงระหว่างเวลาเช้าพรรษาซึ่งพระภิกษุจำพรรษาอยู่ที่วัด ข้อมูลจากการสำรวจได้มีการตรวจสอบความถูกต้อง และวิเคราะห์ ข้อมูลโดยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

ผลจากการสำรวจพบว่าอัตราความชุกของการสูบบุหรี่ในพระภิกษุสงฆ์ในภาพรวมของทั้งประเทศเป็นร้อยละ 24.4 โดยแตกต่างกันสำหรับแต่ละภูมิภาค คืออยู่ในช่วงร้อยละ 14.6 สำหรับภาคเหนือ ถึงร้อยละ 40.5 ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคที่มีอัตราความชุกของการสูบบุหรี่ในพระภิกษุสงฆ์ค่อนข้างสูง ได้แก่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ และ กรุงเทพมหานคร (ร้อยละ 40.5, 40.2, 33.5, และ 29.7 ตามลำดับ) ส่วนภาคตะวันตก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และ ภาคเหนือ มีอัตราความชุกเป็น 22.8, 20.4, และ 14.6 ตามลำดับ

เป็นที่น่าสังเกตว่าภาคที่มีอัตราความชุกของการสูบบุหรี่ในพระภิกษุสงฆ์ค่อนข้างสูงนั้น ส่วนใหญ่เป็นพระภิกษุมากกว่าสามเณร และเป็นพระที่ค่อนข้างมีอายุ แม้ว่าพระภิกษุสงฆ์จะทราบและตระหนักถึงกฎระเบียบเกี่ยวกับการสูบบุหรี่ในศาสนสถาน ผลที่มีต่อสุขภาพ และ ภาพลักษณ์ในทางลบของการสูบบุหรี่ แต่ก็ยังมีพระสงฆ์จำนวนมากที่ยังติดบุหรี่อยู่ ซึ่งอาจเป็นความแตกต่างระหว่างลักษณะการสูบบุหรี่ของพระสงฆ์ในเขตเมืองกับเขตชนบท พระสงฆ์ที่สูบบุหรี่มากกว่าร้อยละ 90 รายงานว่าเริ่มสูบบุหรี่มาตั้งแต่ก่อนบวช

พระสงฆ์ที่มาจากภาคที่มีความชุกของการสูบบุหรี่ค่อนข้างสูงมีระดับของการติดบุหรี่สูงกว่าภาคอื่น ๆ คือต้องสูบบุหรี่มวนแรกหลังจากตื่นนอน ภายในครึ่งชั่วโมง เหตุผลที่สูบบุหรี่เนื่องมาจากความเครียด และรายงานว่าการสูบบุหรี่มีผลต่อสุขภาพ มากกว่าพระสงฆ์ที่มาจากภาคที่มีความชุกต่ำ

ประมาณร้อยละ 60 ของพระสงฆ์ที่เคยสูบบุหรี่ เลิกสูบบุหรี่ในระหว่างที่ยังบวชอยู่ ส่วนใหญ่เลิกมาได้เกินกว่า 5 ปีแล้ว โดยใช้ความพยายาม 1-2 ครั้งจึงเลิกได้สำเร็จ และเคยได้รับคำแนะนำจากพระรูปอื่น ญาติโยม และ แพทย์/พยาบาล พระสงฆ์ส่วนใหญ่ใช้วิธีเลิกด้วยตนเอง หรือ ค่อย ๆ ลดจำนวนบุหรี่ที่สูบลง

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการสูบบุหรี่ของพระภิกษุสงฆ์ได้แก่ อายุ สถานภาพ (พระภิกษุ/สามเณร) ระยะเวลาที่บวช และประเภทวัด (พระอารามหลวง/วัดราษฎร์) พระสงฆ์ที่มีระดับการศึกษาทางโลกสูง มีแนวโน้มที่จะสูบบุหรี่น้อย พระสงฆ์ส่วนใหญ่เริ่มสูบบุหรี่ตั้งแต่ก่อนบวช และพระสงฆ์ที่เคยสูบบุหรี่ร้อยละ 60 เลิกสูบบุหรี่ในขณะที่ยังบวชอยู่ พระสงฆ์ส่วนใหญ่มีความต้องการที่จะลด ละ เลิก การสูบบุหรี่ ประมาณร้อยละ 44 ของพระสงฆ์ที่สูบบุหรี่ให้เหตุผลว่าไม่สามารถเลิกบุหรี่ได้เนื่องจากไม่ทราบวิธีและไม่เคยได้รับคำแนะนำเกี่ยวกับการเลิกบุหรี่ ในหนึ่งปีที่ผ่านมา มีพระสงฆ์ร้อยละ 52 เคยพยายามเลิกบุหรี่ ซึ่งเป็นตัวเลขที่สูงกว่าในประชาชนทั่วไป ร้อยละ 72.5 ของพระสงฆ์ที่สูบบุหรี่ต้องการที่จะเลิกสูบบุหรี่ พระสงฆ์ที่สำรวจในการศึกษาคั้งนี้ร้อยละ 80 เสนอให้มีการณรงค์ไม่ให้ญาติโยมถวายบุหรี่แก่พระสงฆ์ และอีกร้อยละ 91 เสนอให้ส่งเสริมพระสงฆ์ที่สูบบุหรี่อยู่ให้เลิกสูบ